

TE INGOA NEI A NGAPUHI

(P. H. Tomoana)

Kei te mihi ki nga korero mo te ingoa nei mo Ngapuhi i tukua mai nei e tenei o tatou kaumatua ara e Te Wairama Huhu.

No te hui i Te Tiriti o Waitangi i te tau 1892, te wa i haere atu ai nga kaumatua o te motu i runga i te karanga a Ngapuhi katoa kia hui atu ki te tiroiro i te ahuatanga o Te Tiriti o Waitangi me nga mate o te motu, ka tae ki tetahi o nga kaumatua o to matou ope tetahi korero e penei ana ko tera ingoa ko Ngapuhi no tona waka no Te Arawa, ara i mea ia ko taua puhi no Te Arawa. Anei ake nga korero o taua po, otira kaore i tino whaia taua korero. engari i hoki whanga noatu a Ngapuhi i hui mai i taua po. Otira no te tangihanga o te pere o te aia, katahi ka hui katoa mai a Ngapuhi i te marae. Kitea atu ana te take o te hui mai. No te mutunga o te karakia, kei runga rawa ko Mohi Tawhai:—Ka mutu nga kupu mihimihi kia Wipere, Te Kakakura, Taitoko, Tupara me Te Maraku raua ko Timoti Whiua, me Te Uamairangi, katahi ka patai kia whakahaeretia tetahi korero, he mea kawe atu kia ia 'E ki ana tetahi o te ope he puhi au no tona waka no Te Arawa.'

Ka mutu ka noho te kaumatua ra. Roa noatu e whakeke ana te whare, kaore he tangata o te manuhiri i kaha ki te tu ake. Otira i konei ka tu a Te Ua mairangi ki te whakaatu kotahi tonu te kaumatua na ana taua korero, a e mea ana ia kia tu atu a te Tupara ki te whakatinana i tona korero o te ahiahi. He roa te wa e whanga ana a Ngapuhi me to matou whare hoki katahi a Wipere ka tu, ka karanga atu "E Mohi Tawhai, ae e tika ana te korero na. engari ko taku e mohio ana ko koe he puhi no taku waka no Takitimu, chara koe i te puhi kaiariki, engari ko moana-ariki koe, he pakipakinga koe na te tai. I konei ka whakahaeretia e ia tona kauhou i te puhinga moana-ariki.

Ka mutu nga whakamarama a Wipere, ka tu mai a Mohi Tawhai, ka whakamihia kia Wipere, me te kapo te ringa ka mea mai "Kua tika koe!"

I muri iho ka tu ano a Wipere katahi ka korero kia Te Tupara mo te he o te haere ki etahi marae korero pera ai, a ka kore e matau ki te whakataki i era tu korero. I riria a Te Tupara e ana kaumatua katoa o te ope o runga nei. No te hui i Waimate i a Hanuere 12th 1930, ka whakaputaina e au taua korero kia whakamaramatia, koia tenei i tukua mai nei e Wairama Te Huhu kia perehitia.